

HÉTKÖZNAPOK A VASFÜGGÖNY MÖGÖTT

Ahogy a millenniumi nemzedék látja

NEMZETI EMLÉKEZET BIZOTTSÁGÁNAK
HIVATALA

Behind Iron Curtains

európai emlékezet

2015

A kommunizmus és a szocializmus történelmét elevenítették fel négy közép-európai ország diákjai saját filmjük elkészítésével. A Behind Iron Curtains projekt az interaktív ismeretszerzés és a szabad alkotás összekötésével ösztönözte a középiskolásokat egy számukra már csak a történelemkönyvek lapjairól ismerős korszak alapos feltérképezésére. A projekttel kapcsolatos kérdéseinkre Szári Norbert, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága kutatója, projektvezető válaszolt.

Miért hozta létre a Nemzeti Emlékezet Bizottsága a Behind Iron Curtains projektet?

A második világháború utáni periódust, a kommunizmust és a szocializmust akartuk jobban megismertetni az ifjabb generációkkal, a középiskolát és az egyetem első pár évét végző fiatalokkal. Ezt interaktív módon, a diákokat bevonva és alkotó

közreműködésre ösztönözve szeretnénk volna megoldani.

A résztvevők egy workshop keretében kaptak információkat, amelyeket a saját ismereteikkel, kutatásaikkal vagy esetleg családi beszélgetések során elhangzottakkal egészítettek ki. Majd történelemtanárok felügyelete mellett olyan filmeket készítettek, amelyekben összehasonlítják a mostani hétköznapokat az akkoriakkal.

A filmeknek a mindennapi élet volt a témája. Ezen kívül milyen koncepció mentén készültek?

Szabad kezűt kaptak a gyerekek. Adtunk persze témákat, mint például az utazás, a szabadidő eltöltése, a média helyzete – de igazából rájuk volt bízva, miként dolgozzák fel az őket leginkább érdeklő kérdéseket és mit választanak viszonyítási pontnak. Éppen attól volt izgalmas, hogy nem egy elvárt eredményt akartunk viszontlátni, hanem segíteni nekik abban, hogy megmutassák, ők hogyan látják az 1946 utáni évtizedeket.

A projekt nemzetközi együttműködésben valósult meg. Kik vettek részt benne?

Négy közép-európai országnak a témához

értő szervezetei: a Román Tudományos Akadémia szociológiai intézete, egy magán-egyetem a lengyel Łódźból, a Post Bellum civil szervezet Csehországból, és projektvezetőként a Nemzeti Emlékezet Bizottsága. A műhelyfoglalkozásokon Magyarországon hatvan diák vett részt, és összesen 24 film készült valamennyi partnerországból.

A négy ország közötti kapcsolat miben nyilvánult meg?

A diákok ugyanabban a folyamatban vettek részt mindenhol, a helyi szervezésű workshopokat követően kisfilmeket készítettek, majd a projekt záró eseményeként itt, Budapesten találkoztunk egy diákkonferencia és filmfesztivál keretében. Az együttműködés fontos dimenziója volt, hogy a workshopokon minden országból szerepelt egy vendégelőadó.

A diákok a régió más országainak történelmével is megismerkedtek?

Igen, az is lényeges szempont volt, hogy rávilágítsunk: van sok közös szál a közép-európai térség közelmúltbeli történetében, amit érdemes felfedezni. Tulajdonképpen az is egy célja volt a projektnek, hogy megmutassuk, ebben az időszakban mi az, ami

nagyon hasonló volt a kommunizmus és a szocializmus rendszerein belül, a szomszédok között.

Hogyan jelentkezhettek a magyar résztvevők a projektbe?

Szakiskolákkal vettük fel a kapcsolatot, mert olyan gyerekeket kerestünk, akiknek a filmezés valamilyen szinten már beépült a mindennapjaikba. Hazai partnerünk a budapesti Szent László Gimnázium volt, ők bonyolították le a projekt technikai részét. Elsősorban a kőbányai iskola diákjai készítettek etűdöket, de ha bárki akart még csatlakozni, megtehetette, mert nyílt volt a jelentkezés. Technikai oldalról bármivel lehetett filmeket készíteni, nem voltak megkötések, hogy minél egyszerűbbé tegyük a diákok dolgát, így használhatták akár a mobiltelefonjukat is.

A projektet egy filmfesztivál zárta le, ez hogyan zajlott?

Budapesten, a Puskin moziban volt a projekt záró eseménye, itt láttuk vendégül a regionális partnereket is. Csaknem ötszázan vettek részt az eseményen, diákok a tanáraikkal. Minden országból választottunk egy, a korszakról szóló nagyjátékfilmet, és szerveztünk egy ahhoz kapcsolódó beszélgetést. Bemutattuk az összes diákfilmet, amelyek közül a három legjobb elismerésben részesült, illetve egy különdíjat is kiosztott a szakmai zsűri. A filmes programot kiegészítette egy korabeli hangulatokat megidéző, szintén négy országra kiterjedő fotókiállítás,

az estét pedig könnyűzenei koncert zárta.

A díjazott filmek milyen témákat jártak körül? Mit tartottak a diákok a legérdekeesebbnek?

Hosszú korszakról van szó, és a filmek tartalmi – műfaji spektruma is igen tág volt. A díjazottak közül kettő, egy lengyel és egy magyar film fiktív történetet dolgozott fel, inkább egy hangulatot adott vissza egy elképzelt esemény révén. Ezek az alkotások a korszak jellemző vonásait idézték fel. A román filmek inkább dokumentarista irányba mentek el. Ők konkrét témákat dolgoztak fel, a kényszermunkatábor volt az egyik, a másik pedig egy román állami ünnep a kommunista korszakból. Ez abszurd módon augusztus 23-a, a román átállás – vagy kiugrás – napja, ami egybeesik a Molotov-Ribbentroppaktum megkötésének időpontjával.

A második világháborút követő fél évszázadból melyik időszak volt az, ami leginkább megérintette a fiatalokat?

Nem a rendszer utolsó évtizedére, a nyolcvanas évekre koncentráltak. Inkább az első időszakból merítettek ihletet, az ötvenes-hatvanas évekből, amikor az elnyomás még csúcsra járt. De voltak olyan filmek is, amelyek az egész korszakon átíveltek és megpróbálták egy fejlődési görbét bemutatni.

Mekkora szerep jutott a családi történeteknek?

Voltak családi történetek, például egy magyar film, ami egy unoka és a nagymama

viszonyán keresztül közelítette meg a múltat. Voltak olyan filmek is, amelyek nem a szocializmus alatt játszódtak, hanem éppen annak a meghaladását próbálták megragadni, például egy generációs szakadék problémája révén. Ebből a szempontból is igen változatos eredményt hozott, ahogyan a diákok összedolgozták a tudásanyagukat és a saját tapasztalataikat.

Mi a projekt legfontosabb eredménye Ön szerint?

A részt vevő diákok sokkal mélyebb tudásra tettek szert, mintha csak egy előadást hallgattak volna meg, mert aktívan részt vettek a tudásanyag megszerzésében és feldolgozásában, utána pedig még azzal is foglalkoztak, hogy ezt egy filmes alkotásba sűrítsék bele. Tulajdonképpen a saját erőfeszítésük árán alakítottak ki egy véleményt vagy képet az 1946 utáni korszakról. Ez egy rendkívül fontos történelmi időszak, aminek ismerete elengedhetetlen a mai folyamatok megértéséhez.

Másképpen dolgozta fel a témát egy lengyel, egy magyar, egy román vagy egy cseh diák?

Érdekes, hogy a filmes megoldások között nem született olyan, ami nagyon kilógott volna a sorból. Eredeti megközelítésekkel persze találkoztunk, de azt lehet mondani, hogy többé-kevésbé egy irányba mutatott mindegyik. Ahogyan a régi hétköznapiak is hasonlóak voltak, a feldolgozásukhoz fűződő mai élmények is hasonlóak. •